

Det förefaller mer eller mindre oundvikligt att en förundersökning kommer att inledas mot Henrik Landerholm.

Enligt rättegångsbalken ska en förundersökning ”inledas så snart det på grund av angivelse eller av annat skäl finns anledning att anta att ett brott som hör under allmänt åtal har förövats”. Inget av de skäl som finns för att inte inleda en förundersökning är aktuella i fallet Landerholm.

Den förutredning som oftast görs inför ett beslut om förundersökning ska inledas eller inte är i princip redan gjord. Promemorian som upprättades inom regeringskansliets säkerhetsavdelning visar att Landerholm inte haft kontroll på de sekretessbelagda handlingar han förde med sig utanför regeringskansliet. Han har också själv förklarat att det var ”dåligt gjort”. Frågan bör också ställas varför han överhuvudtaget tog med handlingarna till kursgården i mars 2023? Saknas starka skäl är det ytterligare ett exempel på bristandes säkerhetsarbete och dåligt omdöme.

Men Landerholms agerande är inte bara dåligt utan kan vara brottsligt.

”Den som av grov oaktsamhet antingen befordrar, lämnar eller röjer en hemlig uppgift, eller hanterar den så att fara uppkommer för att någon obehörig kan ta del av den döms för vårdslöshet med hemlig uppgift” så sammanfattar Säpo på sin hemsida straffbestämmelsen i brottsbalken.

Syftet med bestämmelsen är att beivra och verka preventivt så att uppgifter om förhållanden vars ”uppenbarande för en främmande makt eller motsvarande kan medföra men för Sveriges säkerhet” inte når obehöriga.

Vårdslöshet med hemlig handling kan ge böter eller fängelse i högst två år. Det behöver inte ha uppstått någon faktisk bevisad skada eller men utan det räcker med att risken finns att någon obehörig kunnat ta del av uppgifterna. Har uppgifter kommit på avvägar betraktas de som röjda.

Att slarv kan vara brottsligt fick den försvarsanställda som glömde en USB-sticka med hemliga uppgifter i en dator på ett bibliotek. I vart fall en obehörig hade tagit del av innehållet innan stickan till slut hamnade hos den militära underrättelsetjänsten, MUST. Mannen dömdes till dagsböter sedan domstolen ansett att uppgifterna var av sådan karaktär att de om inte omgående så i varje fall på sikt kunde skada försvaret av Sverige.

De dokument som stått i fokus är de som Landerholm glömde på en kursgård varav ett enligt uppgifter till DN är säkerhetsklassat.

Men det finns anledning att anta att den mobiltelefon Landerholm glömde på Ungerns ambassad innehöll uppgifter som kan leda till men för Sveriges säkerhet. Att en i säkerhetspolitiska sammanhang opålitlig regering haft möjlighet att ta del av Landerholms telefonbok, SMS och eventuell e-post gör att de kan kartlägga den nationella säkerhetsrådgivarens svenska och internationella kontaktnät. Hemliga telefonnummer kan vara röjda och möjliga att avlyssna. Riskminimering kräver att inte bara Landerholms utan sannolikt åtskilliga andra telefoner måste destrueras.

Frågan är om Landerholms anteckningsbok som sändes med taxi genom Stockholm innehåller enligt honom inga hemliga uppgifter. Men uppgifter som var för sig inte är hemliga kan trots allt vara skadliga om de får fötter. Den bedömningen är Landerholm olämplig att avgöra.

Frågorna bör besvaras inom en förundersökning. Det ger åklagaren vidgade befogenheter att klarlägga vad som skett. Granska alla dokument och gå igenom Landerholms mobil för att utröna vilka uppgifter som röjts och ta ställning till om åtal ska väckas. Landerholm i sin tur skulle tilldelas en offentlig försvarare som kan ta tillvara hans intresse. En förundersökning ger också allmänheten möjlighet att förr eller senare få en i varje fall övergripande bild av vad som skett.

Det finns flera händelser i denna affär som lämnar en bitter eftersmak. Dels regeringskansliet senfärdiga diarieföring av riskutredningen men även Landerholms vilseledande uttalande när de glömda handlingarna på kursgården hittades. Han förklarade att "Dokumentet hittades och hämtades av en av mina medarbetare." Uttalandet ger intryck av att det var Landerholms medarbetare som både hittade och hämtade handlingarna. Det är inte sant. Att det var en utomstående döljs av Landerholms formulering.

Det som kan fria Landerholm från straffansvar för vårdslöshet med hemlig handling är att uppgifterna i hans mobil, anteckningsbok och dokumenten på kursgården skulle bedömas som, om inte harmlösa, så av ringa betydelse för Sverige säkerhet.

Kvar står i så fall hans slarv och ovarsamhet vilket inte är straffbart. Men en nationell säkerhetsrådgivare som saknar förtroende hos 40 procent av riksdagen och vars förtroende internationellt blivit anfrätt gör honom omöjlig som nationell säkerhetsrådgivare.

Nils Funcke